

III. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMALARI KONGRESİ

05 - 08 Eylül 2018 Üsküp - MAKEDONYA

BİLDİRİLER KİTABI

Editörler

Hasan KARA - Turhan ÇETİN - Yusuf İNEL

Ankara – 2018

**III. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER
ARAŞTIRMALARI KONGRESİ**

BİLDİRİLER KİTABI

Editörler

Hasan KARA - Turhan ÇETİN - Yusuf İNEL

I S B N: 978-605-82037-3-0

Ankara – 2018

**III. ULUSLARARASI
SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMALARI KONGRESİ**
05 – 08 Eylül 2018 Üsküp / MAKEDONYA

***III. INTERNATIONAL RESEARCH CONGRESS on
SOCIAL SCIENCES***

(05-08 September 2018 Skopje / MACEDONIA)

BİLDİRİLER KİTABI / PROCEEDINGS

Editörler / Editors

Hasan KARA - Turhan ÇETİN - Yusuf İNEL

I S B N: 978-605-82037-3-0

**Anadolu Kültürel Araştırmalar
Dergisi (ANKAD) Yayınları**

20 Aralık 2018

Ankara - TÜRKİYE

***Journal of Anatolian Cultural
Research (JANCR) Publications***

20 December 2018

Ankara - TURKEY

www.usobak.org

Copyright: © USOBAK-2018

Tüm hakları saklıdır. Yazılardan yazarları sorumludur. Yazılardan dolayı editörler sorumlu tutulamaz. Bu e-kitabın hiçbir kısmı, editörlerin ve yazarların izni olmaksızın elektronik, fotokopi, kayıt veya başka herhangi bir yolla çoğaltılamaz.

All Rights Reserved. The authors are responsible for their writings. No part of this e-book may be reproduced in any form or by any means, electronic, photocopying, recording or otherwise, without the permission of the editors and authors.

Onur Kurulu (Honorary Committee)

<i>Prof. Dr. Güner GÜLSEVİN</i>	Türk Dil Kurumu Başkanı	Türkiye
<i>Prof. Dr. Refik TURAN</i>	Türk Tarih Kurumu Başkanı	Türkiye
<i>Prof. Dr. İbrahim USLAN</i>	Gazi Üniversitesi Rektörü	Türkiye
<i>Prof. Dr. Yücel ACER</i>	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörü	Türkiye
<i>Prof. Dr. Musa YILDIZ</i>	Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı	Kazakistan
<i>Prof. Dr. Turhan ÇETİN</i>	Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi Baş Editörü	Türkiye
<i>Prof. Dr. Adem SEZER</i>	Gelecek Vizyonlar Dergisi Baş Editörü	Türkiye
<i>Prof. Dr. M. Dursun ERDEM</i>	Uluslararası Balkan Üniversitesi Rektörü	Makedonya

Düzenleme Kurulu (Organizing Committee)

<i>Prof. Dr. Hasan KARA</i> (Kongre Koordinatörü)	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
<i>Dr. Yusuf İNEL</i> (Kongre Sekreteri)	Uşak Üniversitesi	Türkiye
<i>Visar RAMADANI</i> (Kongre Sekreteri)	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Makedonya
<i>Prof. Dr. Adem Sezer</i>	Gelecek Vizyonlar Dergisi	Türkiye
<i>Prof. Dr. Turhan ÇETİN</i>	Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi	Türkiye
<i>Prof. Dr. Adnan Pınar</i>	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
<i>Prof. Dr. Elman Nesirov</i>	Devlet İdarecilik Akademisi	Azerbaycan
<i>Prof. Dr. Eren Yürüdü</i>	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Türkiye
<i>Prof. Dr. Liliana Dumitrache</i>	Bükreş Üniversitesi	Romanya
<i>Prof. Dr. Yaşar Aydemir</i>	Gazi Üniversitesi	Türkiye
<i>Prof. Dr. Raziye Çakıcıoğlu Oban</i>	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkiye
<i>Doç. Dr. Abdullah Uğur</i>	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
<i>Doç. Dr. Aleksandra P. Kujundziski</i>	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Makedonya
<i>Doç. Dr. F. Hakan Özkan</i>	Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.	Türkiye
<i>Doç. Dr. Hasan Çukur</i>	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkiye
<i>Doç. Dr. Haşim Özüdoğru</i>	Gazi Üniversitesi	Türkiye
<i>Doç. Dr. Muhidin Mulalić</i>	Uluslararası Saraybosna Üniv.	Bosna Hersek
<i>Dr. Gökçe Kılıçoğlu</i>	Gazi Üniversitesi	Türkiye
<i>Dr. Kemal Köksal</i>	Gazi Üniversitesi	Türkiye
<i>Dr. Mehmet Deniz</i>	Uşak Üniversitesi	Türkiye
<i>Öğr. Gör. Saliha Fidan</i>	Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi	KKTC
<i>Dr. Selman Ablak</i>	Gazi Üniversitesi	Türkiye
<i>Dr. Şener Bilalli</i>	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Makedonya

Bilim Kurulu (Scientific Committee)

Dr. A. Mutalovich Mannonov	Taşkent Devlet Enstitüsü	Özbekistan
Dr. Adriatik Derjaj	University of Tiran	Arnavutluk
Dr. Ağakişiyev İsmail	Lomonosov Moskova State Univ.	Rusya
Dr. Ahmet Saddam	University of Basrah	Irak
Dr. Ahsen Turan	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Akif Akkuş	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Türkiye
Dr. Aleksandra Gumennaya	Kiev Mogilansky Academy	Ukrayna
Dr. Aleksandra Ristovska	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Makedonya
Dr. Ali Fuat Ersoy	Karabük Üniversitesi	Türkiye
Dr. Ali Karataş	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Ali Meydan	Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Türkiye
Dr. Ali Shamel	Islamic Azad University	İran
Dr. Almasa Mulalić	Uluslararası Saraybosna Üniversitesi	Bosna Hersek
Dr. Alper Başer	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Türkiye
Dr. Anna Hlavnova	University of Zilina	Slovakya
Dr. Bahadır Kılcan	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Behruz Bekbabayi	Allameh Tabataba'i University	İran
Dr. Bejtulla Demiri	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Makedonya
Dr. Bekir Buluç	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Bernard Thiry	Liege Üniversitesi	Belçika
Dr. Bilal Çakıcı	Türk Dil Kurumu	Türkiye
Dr. Bilgin Ünal İbret	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye
Dr. Bülent Akbaba	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Bülent Aksoy	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Celal Şimşek	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Cemalettin Şahin	Marmara Üniversitesi	Türkiye
Dr. Cennet Şanlı	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Christian Steiner	Katholische Universitat	Almanya
Dr. Danuta Chmielewska	Varşova Üniversitesi	Polonya
Dr. Dilmurod Quronov	Andican Devlet Üniversitesi	Özbekistan
Dr. Dinmukhamed Kelesbayev	Ahmet Yesevi Üniversitesi	Kazakistan
Dr. Dominik Conrad	Universitat Bayreuth	Almanya
Dr. Duran Aydınözü	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye
Dr. Durmuş Akalın	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Elman Nesirov	Devlet İdarecilik Akademisi	Azerbaycan
Dr. Elmira Zulpıharova	Ahmet Yesevi Üniversitesi	Kazakistan
Dr. Elnur Aliyev	Devlet İdarecilik Akademisi	Azerbaycan

Dr. Emilija Stoimenova-Canevska	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Makedonya
Dr. Enver Mukayev	Kırgızistan Türkiye Manas Üniv.	Kırgızistan
Dr. Ercan Haytoğlu	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Ergin Jable	Priştina Üniversitesi	Kosova
Dr. Ergin Hamzaoglu	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Eric Geoffroy	Strasbourg Üniversitesi	Fransa
Dr. Erica Hancz	University of Pecs	Macaristan
Dr. Erol Duran	Uşak Üniversitesi	Türkiye
Dr. Ertuğrul İşler	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Farahat Ullah	Agriculture Üniversitesi	Pakistan
Dr. Fatih Aydın	Karabük Üniversitesi	Türkiye
Dr. Fatih Kirişçioglu	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Gabriele Schröfer	Universität Munster	Almanya
Dr. Ghadir Golkarian	Near East University	İran
Dr. Gülcemal Jorayeva	Ahmet Yesevi Üniversitesi	Kazakistan
Dr. Güray Kırpık	Türk Tarih Kurumu	Türkiye
Dr. H. Mustafa Eravcı	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Türkiye
Dr. Halil İbrahim Bülbül	Ahmet Yesevi Üniversitesi	Kazakistan
Dr. Hasan Bacanlı	Üsküdar Üniversitesi	Türkiye
Dr. Halil Özyiğit	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Hayati Akyol	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Hilmi Demirkaya	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Dr. Hiqmet Kamberaj	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Makedonya
Dr. Hüseyin Mukayev	Kırgızistan Türkiye Manas Üniv.	Kırgızistan
Dr. Igballe Miftari	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Makedonya
Dr. İbrahim Balık	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Türkiye
Dr. İbrahim Gökburun	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. İbrahim Maraş	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Dr. İhsan Bulut	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Dr. İsmail Çiftçioglu	Dumlupınar Üniversitesi	Türkiye
Dr. İsmail Hakkı Demircioğlu	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akad.	Türkiye
Dr. İsmet Çetin	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. J. Soliyevich Eshonqulov	Taşkent Devlet Özbek Dili Ed. Üniv.	Özbekistan
Dr. Jana Spilková	Charles University in Prague	Çek Cumh.
Dr. Juhani Laurinkari	Kuopio Üniversitesi	Finlandiya
Dr. Kadir Ulusoy	Mersin Üniversitesi	Türkiye
Dr. Kasım İnce	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Kazım Sarıkavak	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Keith Doubt	Uluslararası Saraybosna Üniversitesi	Bosna Hersek

Dr. Kemal Köksal	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Kenan Arıbaş	Aksaray Üniversitesi	Türkiye
Dr. Klawns Eldman	Berlin Üniversitesi	Almanya
Dr. Leyla Karahan	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Liliana Dumitrache	Bükreş Üniversitesi	Romanya
Dr. Lütfi Özav	Uşak Üniversitesi	Türkiye
Dr. M. Ali Akıncı	Universite de Rouen	Fransa
Dr. M. Ensar Yeşilyurt	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. M. Murat Öntuğ	Uşak Üniversitesi	Türkiye
Dr. M. Vefa Nalbant	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. M. Zahit Yıldırım	Sütçü İmam Üniversitesi	Türkiye
Dr. Mehmed Ganić	Uluslararası Saraybosna Üniversitesi	Bosna Hersek
Dr. Mehmet Ali Ünal	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Mehmet Karayaman	Uşak Üniversitesi	Türkiye
Dr. Mehmet Öz	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Dr. Mesut Doğan	İstanbul Üniversitesi	Türkiye
Dr. Metin Ekici	Ege Üniversitesi	Türkiye
Dr. Mirsad Karić	Uluslararası Saraybosna Üniversitesi	Bosna Hersek
Dr. Mirsultonovich Is'hoqov	Taşkent Devlet Enstitüsü	Özbekistan
Dr. Mithat Aydın	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Muhidin Mulalić	Uluslararası Saraybosna Üniversitesi	Bosna Hersek
Dr. Musa Çifci	Uşak Üniversitesi	Türkiye
Dr. Musa Yıldız	Ahmet Yesevi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Mustafa Ergün	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Türkiye
Dr. Mustafa Kale	Ahmet Yesevi Üniversitesi	Kazakistan
Dr. Mustafa S. Kaçalin	Marmara Üniversitesi	Türkiye
Dr. Mürteza Hasanoğlu	Devlet İdarecilik Akademisi	Azerbaycan
Dr. Mütellim Rahimov	Bakü Avrasya Üniversitesi	Azerbaycan
Dr. Natalija Shikova	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Makedonya
Dr. Nergis Biray	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Nurettin Parıltı	Türk Hava Kurumu Üniversitesi	Türkiye
Dr. Ognjen Ridić	Uluslararası Saraybosna Üniversitesi	Bosna Hersek
Dr. Oğuz Karadeniz	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Oleg Kupçik	Taras Shevchenko National Univ.	Ukrayna
Dr. Orhan Kurtoğlu	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Osman Çepni	Karabük Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öcal Oğuz	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Ömer Özkan	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Quadratilla Omonov	Taşkent Devlet Enstitüsü	Özbekistan

Dr. Raziye akıcıoğlu Oban	Dokuz Eylöl Üniversitesi	Türkiye
Dr. Recep Yıldırım	Dokuz Eylöl Üniversitesi	Türkiye
Dr. Redzo Causevic	Mostar Üniversitesi	Bosna Hersek
Dr. Refik Turan	Türk Tarih Kurumu	Türkiye
Dr. Rehman Seferov	Baku State University	Azerbaycan
Dr. S. Ganiyevich Turdimov	Taşkent Devlet Özbek Dili Ed. Üniv.	Özbekistan
Dr. Saeed Ghaemmaghami	Islamic Azad University	İran
Dr. Sanja Adzaip-Velickovski	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Makedonya
Dr. Samettin Başol	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Türkiye
Dr. Selahattin Akşit	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Selahattin Avşarođlu	Kırgızistan Türkiye Manas Üniv.	Kırgızistan
Dr. Selahattin Kaymakçı	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye
Dr. Serdar Erkan	Uluslararası Final Üniversitesi	KKTC
Dr. Shener Bilalli	International Balkan University	Makedonya
Dr. Sinan Demirtürk	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Snezana Bilic	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Makedonya
Dr. Srdjan Mikik	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Makedonya
Dr. Steffanie Scott	University of Waterloo	Kanada
Dr. Svetlana Shehla	Simferopol Vernardsky University	Kırım
Dr. T. Polat Üzümcü	Kocaeli Üniversitesi	Türkiye
Dr. Tacida Hafız	Priştine Üniversitesi	Kosova
Dr. Tahir Kodal	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Tahsin Tapur	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Dr. Talip Yıldırım	Uşak Üniversitesi	Türkiye
Dr. Turhan Çetin	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Ufuk Karakuş	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Ufuk Uluçınar	Uşak Üniversitesi	Türkiye
Dr. Uwe Blaesing	Leiden Üniversitesi	Hollanda
Dr. Vedat Yeşilççek	Uşak Üniversitesi	Türkiye
Dr. Violeta Madjova	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Makedonya
Dr. Xafiza İslamjonova	Taşkent Devlet Enstitüsü	Özbekistan
Dr. Yaşar Aydemir	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Yusuf Kılıç	Pamukkale Üniversitesi	Türkiye
Dr. Yusuf Pirimbayev	Kırgızistan Türkiye Manas Üniv.	Kırgızistan
Dr. Yücel Gelişli	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Yüksel Kaştan	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Dr. Zafer Kuş	Ahi Evran Üniversitesi	Türkiye
Dr. Zeki Taştan	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Türkiye
Marija Stevkovska	Uluslararası Balkan Üniversitesi	Makedonya

Geleneksel Köy Meskenlerinin Ekoturizm Açısından Önemi: Artvin Örneği

*The Importance of Traditional Village Houses for Ecotourism: The Case of
Artvin*

Fatih ORHAN*

Özet

Ekoturizm, doğal bölgelere yapılan, çevreyi ve yerel kültürleri korumayı ve yöre halkının yaşam seviyesini yükseltmeyi amaçlayan sorumlu bir seyahat olarak kabul görmektedir. Buna göre, bir bölgede ekoturizm faaliyetlerinin gelişebilmesi için öncelikli yapılması gereken şey, o bölgenin var olan doğal ve kültürel değerlerinin korunması ve sürdürülebilir bir kullanım politikasının geliştirilmesidir.

Artvin ili, doğal çevre güzelliğinin yanı sıra, kültürel özellikleri açısından da oldukça dikkat çekicidir. Nitekim il, birçok maddi ve manevi kültürel öğeyi bünyesinde barındırmaktadır. Her biri birer kültür abidesi niteliği taşıyan geleneksel köy meskenleri de maddi kültür öğeleri içerisinde ele alınan ve yörenin kültürel geçmişine ışık tutan en önemli unsurların başında gelmektedir. Bu nedenle hem söz konusu meskenlerin korunmasını sağlayacak hem de yöre ailelerinin gelir seviyesini arttıracak planlamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bunu sağlamanın en akılcı yolu da, söz konusu meskenlerin geleneksel yapısının korunması ve turizme kazandırılmasıdır.

Geleneksel Artvin evleri yörenin coğrafi faktörlerinin yanı sıra, kültürel özelliklerinin de izlerini barındırmaktadır. Söz konusu koşulların ortak etkisiyle de kendine özgü geleneksel Artvin evi mimarisi ortaya çıkmıştır. Bilindiği üzere geleneksel mimari, özgün otantik özellikleriyle turistik çekicilik oluşturabilmektedir. Ayrıca geleneksel meskenler turistlere konaklama hizmeti verebilecek potansiyele de sahiptir. Ekoturizm faaliyetlerinde de temel amaç, hem turistik çekicilik oluşturan kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamak, hem de yöre ailelerinin gelir seviyesine katkı sunmaktır. Bu çalışmada da, Artvin ilindeki geleneksel köy meskenlerinin özgün özellikleri ortaya konulmuş ve turistik kullanım potansiyelleri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm, Geleneksel köy meskenleri, Artvin, Koruma-kullanma dengesi.

Abstract

Ecotourism is accepted as a responsible travel to the natural regions aiming to protect the environment and local cultures and to increase the life of the local people. Accordingly, in order to develop ecotourism activities in a region, the priority is to protect the existing natural and cultural values of the region and to develop a sustainable use policy.

The city of Artvin is noteworthy in terms of its natural environment as well as its cultural characteristics. In fact, the province has many material and spiritual cultural elements. Traditional village dwellings, each of which is a cultural monument, are one of the most important elements that are taken into consideration in the material cultural elements and shed light on the cultural background of the region. Therefore, there is a need for planning to increase the income levels of the families in the region. The most rational way to achieve this is to preserve the traditional structure of these dwellings and bring them to tourism.

Traditional Artvin houses have traces of cultural characteristics as well as geographic factors of the region. With the common influence of these conditions, the traditional Artvin house architecture emerged. As it is known, traditional architecture can create a tourist attraction with its original authentic features. In addition, traditional dwellings have the potential to provide accommodation for tourists. The main purpose of ecotourism activities is to ensure sustainable use of resources that constitute both

* Dr. Öğretim Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, forhan@erzincan.edu.tr.

tourist attraction and to contribute to the income level of local families. In this study, the unique characteristics of the traditional village dwellings in Artvin province have been revealed and the potential of touristic use has been evaluated.

Keywords: Ecotourism, Traditional village dwellings, Artvin, Conservation-use balance.

Giriş

Son yüzyıl içerisinde birçok alanda görülen hızlı gelişim ve değişim, kendini turizm sektöründe de göstermektedir. Bilindiği üzere, geçmişte deniz-kum-güneş eksenli bir kitle turizmi sektöre egemen durumdaydı. Ancak özellikle bu turizm şeklinin oluşturmuş olduğu sosyo-kültürel ve çevresel sorunlar (Fennel, 1999: 30), son 20-30 yıl içerisinde insanların farklı arayışlar içerisine girmesine vesile olmuştur. Bu kapsamda çevreyi koruma, sürdürülebilir kullanım gibi anlayışlar ön plana çıkmaya başlamış ve genel anlamda sürdürülebilir turizm kavramı ortaya atılmıştır. Nitekim ülkemizde de Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yayınladığı 2023 Türkiye Turizm Stratejisi'nde, sürdürülebilir turizm anlayışı benimsenerek turistik ürün ve alan çeşitlendirilmesi yapılması, sezonun bütün yıla yayılması, kırsal alanda istihdamın artırılması ve her yörenin potansiyeline uygun entegre turizm tiplerinin ortaya çıkarılması gibi birtakım ilkeler benimsenmiştir (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, 2007: 3-4).

Sürdürülebilirlik, bugünün mevcut ihtiyaçlarını karşılarken doğal kaynakları korumak ve gelecek nesillere iyi bir çevre bırakma yeteneğine sahip olmak (Collin, 2004: 207) şeklinde tanımlanmıştır. Turizm açısından sürdürülebilirlik kavramı ise, turizmin kaynağı olan doğal, tarihi, kültürel, sosyal ve estetik değerlerin korunup geliştirilerek çekiciliklerinin devamının sağlanmasını ifade etmektedir (Kuter ve Ünal, 2009: 147). Bu kapsamda Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi de sürdürülebilir turizmi, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri temeli üzerinde, gelecek için fırsatları korurken ve geliştirirken turistlerin ve misafir kabul eden bölgelerin gereksinimlerini karşılayan turizm anlayışı (Leung vd., 2001:19) olarak ifade etmiştir. Zira sürdürülebilir turizmin en belirgin özelliği, hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin ihtiyaçlarının karşılanması ve birer ekonomik kaynak olarak kullanılan turistik çekiciliklerin zenginleştirilip korunmasıdır (Alkan, 2015: 6693'den Edgell Sr., 2006).

Sürdürülebilir turizm aslında bir turizm türü değil, turizm anlayışıdır. Zira turistik çekicilik kaynaklarının koruma-kullanma dengesi içerisinde turistlerin hizmetine sunulması gerektiği ve yöre ailelerinin gelir seviyesine katkı yapacak bir yapıya dönüştürülmesi ana hedeftir. Bu kapsamda bu hedeflere ulaşmaya yardımcı olacak her turizm türü, sürdürülebilir turizmin kapsamı içerisinde ele alınabilir. Buna göre sürdürülebilir turizm içerisinde ele alınabilecek olan bir turizm türü de ekoturizmdir. Bir başka ifadeyle ekoturizm, sürdürülebilir turizmin bir alt bölümünü oluşturmaktadır. Bazen sürdürülebilir turizmle eş anlamlı olarak kullanılsa da, ekoturizm sürdürülebilir turizm şekillerinden sadece biridir (Avcıkurt, 2003: 74).

Kitle turizmine bir tepki ve alternatif olarak 1990'lı yıllarda gelişme gösteren ekoturizm kavramı, kırsal ve kültürel turizmin unsurlarını içermekte ve hassas doğal ve kültürel alanlarda geliştirilebilecek en uygun turizm türü olarak ifade edilmektedir (Arslan, 2005:30). Ozaner de bu turizm anlayışını, doğal bölgelere yapılan, çevreyi ve yerel kültürleri korumayı ve yöre halkının yaşam seviyesini yükseltmeyi amaçlayan sorumlu bir seyahat olarak kabul görmektedir (Ozaner, 2003, 51). Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanan Turizm Terimleri Sözlüğü'nde ise ekoturizm, doğal çevre ile turizm faaliyetini bağdaştıran, çevrenin olumsuz etkilenmesi konusunda sorumluluk güdüsü ile hareket etme esasına dayalı turizm faaliyeti olarak ifade edilmiştir (Turizm Terimleri Sözlüğü). Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere, ekoturizmde ekoloji ve ekonomi birlikteliği bir bütün olarak ele alınmaktadır (Arslan, 2005:31).

Ekoturizmin etkisi çok değişken olmakla birlikte, özellikle birçok gelişmekte olan ülkede hem ulusal, bölgesel veya yerel kalkınmayı gerçekleştirecek hem de doğal alanları koruyacak ekonomik aktivite olarak düşünülmüş ve turizm ile ilgilenen birçok resmi kurum ve özel sektör tarafından teşvik edilmiştir (Nepal, 2000: 674; Stone and Wall, 2004:13; Arı, 2009:422). Nitekim 2002 yılı Dünya Turizm Örgütü tarafından ‘Ekoturizm Yılı’ olarak ilan edilmiştir (Arslan, 2005:37). Bu tarihten sonra gerek ülkemizde ve gerekse dünya genelinde ekoturizm faaliyetleri hızla yaygınlaşmıştır.

Ekoturizm faaliyetleri, kapsamı gereği büyük oranda doğal çevre koşullarının korunmuş olduğu kırsal alanlarda gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda ekoturizm faaliyetlerinin en önemli destinasyonları arasında köy ve köye bağlı yerleşmeler yer almaktadır. Ülkemizdeki birçok kırsal alan ve yerleşme, çeşitli ekoturizm çekiciliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar arasında yer alan ve özgün değerleriyle kültürel anlamda da ziyaretçilerin ilgisini çekebilecek olan kırsal mimari, farklı işlevleri bünyesinde barındırabilecek potansiyele sahiptir. Nitekim kırsal meskenler, bir taraftan başlı başına turistik çekicilik unsuru oluşturuyor iken, diğer taraftan da bunlardan turistik konaklama anlamında yararlanılabilir.

Araştırma Sahasının Yeri ve Konumu

Araştırma sahasını teşkil eden Artvin ili, Anadolu topraklarının Doğu Karadeniz Bölümü içerisinde, Gürcistan sınırında yer alır. İl idari alanının kuzeyinde Gürcistan toprakları, kuzeybatısında ise Karadeniz bulunurken; saha doğudan Ardahan, güneyden Erzurum ve batıdan da Rize illeri ile komşudur (Şekil 1). Merkezi ile beraber dokuz ilçeden oluşan ilin toplam yüzölçümü, yaklaşık 7.367 km²'dir. İl sınırları içerisinde toplamda 320 köy yerleşmesi bulunmaktadır.

Şekil 1: Artvin ilinin Lokasyon Haritası.

Araştırmanın Amaç ve Yöntemi

Artvin, doğal çevre çekiciliklerinin yanı sıra, kültürel özellikleri açısından da oldukça dikkat çekici bir ilimizdir. Birçok maddi ve manevi kültürel öğeyi bünyesinde barındıran il, coğrafi faktörlerin ekonomik faaliyetleri sınırlandırması nedeniyle, önemli oranda göçe sahne olmuştur. Bu durum kırsal alanların gitgide boşalmasına neden olmakta ve buralardaki kültürel değerlerimizin dejenerasyonunu beraberinde getirmektedir. Manevi kültürel öğeler üzerindeki etkisi biraz daha yavaş olsa da, maddi kültür öğelerindeki değişim ve dönüşüm somut olarak gözlemlenebilmektedir.

Maddi kültür öğeleri içerisinde ele alınabilecek olan ve her biri birer kültür abidesi niteliği taşıyan geleneksel kırsal meskenlerin bu süreçten ilk etkilendiği görülmektedir. Nitekim göçün ortaya çıkardığı nüfus azalması, yöredeki köy konutlarının yılın tamamında veya büyük bir kısmında boş kalmasına zemin hazırlamaktadır. Bu durum, ahşap kullanımının yoğun olduğu geleneksel köy meskenlerinin bakımsızlıktan gitgide harabeye dönüşmelerine neden olmaktadır. Gelir seviyesi yükselen bazı aileler de bu meskenleri onarmak yerine, bunları yıkıp yerlerine köylerin mimari yapısıyla uyumlayan betonarme binalar inşa etmektedir. Buna göre, Artvin ilindeki kırsal meskenlerden koruma-kullanma dengesi içerisinde yararlanmanın ne derece önemli ve acil bir konu olduğu anlaşılmaktadır. Ancak her konuda olduğu gibi bu alanda da ilerleme kaydedilebilmesi, öncelikle mevcut potansiyelin belirlenmesi, tanınması ve tanıtılmasına bağlıdır. Bu çalışmada da, söz konusu meskenlerin ekoturizm potansiyellerinin ortaya çıkarılması ve kırsal alanlarda betonarme yapılaşmanın önüne geçilecek bir bilincin oluşturulması amaçlanmıştır. Ayrıca elde edilen sonuçların genellenebileceği ve benzer özelliklere sahip olan kırsal alanlara da uygulanabileceği düşünülmektedir.

Sahayı her yönüyle tanımayı ve detaylı araştırmalar yapmayı gerektiren bu çalışmada, aşamalı ve eklektik bir metodik yapı takip edilmiştir. Çalışmanın ilk aşamasını, literatür tarama süreci oluşturmuştur. Bu süreçte çalışma alanımız ile ilgili gerek yerel ve gerekse genel ölçekte hazırlanmış çalışmalar incelenerek, araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Konu ile ilgili ilk elden bilgilere ulaşılmasını sağlayan ikinci aşamada ise, arazi gözlemlerine ağırlık verilmiştir. Bu aşamada, sahadaki birçok köy yerleşmesine gidilerek, örneklemenin geniş tutulmasına özen gösterilmiştir. Söz konusu yerleşmelerde, yöre aileleri ile yarı yapılandırılmış görüşme formları yardımıyla mülakatlar gerçekleştirilmiş ve kırsal meskenlerle ilgili fotoğraf arşivi oluşturulmuştur. Elde edilen bütün bu bilgi ve veriler, coğrafi düşünce ilkeleri ışığında analiz ve sentez edilerek eldeki çalışma ortaya konulmuştur.

Geleneksel Artvin Evlerinin Başlıca Özellikleri

Artvin ilinde yer alan geleneksel kırsal meskenler, ilçeden ilçeye veya yöreden yöreye bazı farklılıklara sahip olmakla beraber; çevrenin doğal, kültürel ve ekonomik yapısıyla tam bir uyum içerisinde bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle, bahsi geçen meskenler, yörenin coğrafi yapısı ile insanların yaşam tarzının bir yansıması olarak özgün özellikler içermektedir.

Yapı malzemesi, geleneksel mimariyi etkileyen en önemli unsurlardan biridir (Eruzun, 1972: 53). Geleneksel kırsal meskenlerin en önemli özelliklerinin başında da, mesken yapımında kullanılacak malzemenin en kolay ve en ucuz şekilde temin edilebilir olması gelir. Bu kapsamda yapı malzemesinin yakın çevreden seçilmesi esastır.

Genel hatlarıyla Artvin evlerini kullanılan yapı gereci açısından üç ana kısımda incelemek mümkündür: Bunlardan ilki, hemen tamamen *ahşap malzemedan inşa edilen meskenlerdir*. Artvin ili orman varlığı açısından zengin bir potansiyele sahiptir. Bu nedenle sahanın hemen her yöresinde kendisine en yaygın kullanım alanı bulan yapı malzemesi ahşap olmuştur. Ayrıca ahşabın kolaylıkla işlenmesi ve istenen şekle sokulabilmesi, sıcaklık ve nemi geçirmeyen mükemmel bir yapı malzemesi olması (Tanoğlu, 1969: 222) ile çok katlı binaların

yapımına olanak sağlaması (Doğanay ve Orhan, 2014: 279) gibi avantajları yöredeki kullanım yoğunluğunu artırmıştır. Nitekim Artvin ilinde ahşap hem evlerin iskelet ve dış cephe yapılarında, hem de iç mekânlarının oluşturulmasında yaygın bir şekilde kullanılır. Yörede ahşap, tek başına bir yapı malzemesi olabildiği gibi, diğer bazı yapı malzemeleri ile karışık olarak da kullanılmıştır. Özellikle Şavşat ve Ardanuç ilçelerinde temelden çatıya kadar bütünüyle ahşaptan inşa edilmiş evlere rastlamak mümkündür (Fotoğraf 1). *Boğaz geçme* adı verilen yöntemle üst üste yığılan kütüklerin birbirine çentiklerle bağlanması sonucu, çivi dahi kullanılmadan meskenler inşa edilmiştir. Geçmişte daha yaygın olan bu tür yapılar, günümüzde azalmış olmakla birlikte ekseriyetle eklentiler için tercih edilir olmuştur.

Fotoğraf 1: Artvin ilindeki kırsal meskenlerin büyük kısmında kullanılan ana malzeme ahşaptır.

Yapı malzemesi olarak ahşabın kullanılması, meskenlerin çok katlı olmasına olanak sağlamıştır. Nitekim ildeki geleneksel meskenlerin büyük bir bölümü iki veya üç katlı olarak inşa edilmiştir. Artvin'in sahip olduğu eğimli ve engebeli arazi yapısı, köy yerleşmelerinin ve dolayısıyla meskenlerin önemli bir kısmının yamaçlarda kurulması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu da meskenlerin kat sayısını belirlemeyi zorlaştıran bir durumdur. Nitekim Doğu Karadeniz Bölümü genelinde ve dolayısıyla da araştırma sahasında, evlerin bir cephesinin yamaç yüzeylerine denk getirilmesi, evlerin arka cepheden tek katlı, ön cepheden ise iki katlı bir görünüm sergilemesine vesile olmaktadır (Tarkan, 1973: 30). Bununla birlikte bu meskenler oda sayılarının fazlalığı ile dikkat çekmekte olup, turistik konaklama açısından işlevsel bir yapıya sahiptir.

Artvin ilinde yaygın olan geleneksel köy evi tiplerinden biri de *göz dolma* ve *muskalı dolma* adı verilen dolma taş cepheli evlerdir (Fotoğraf 2). Bu tür evlerde genellikle alt kat kesme taş işlemeli subasman katından oluşmaktadır. Bunun üzerine ahşap malzemenin iskeletini oluşturduğu kafesler oluşturulmaktadır. Bu kafesler genellikle 30x35 cm ebatlarında olup, tek parça halindeki dere veya deniz taşları ile doldurularak etrafı kireç harcı ile sıvanır. Böylece göz dolma adı verilen yapı tekniği uygulanmış olur. Benzer şekilde düz yerine çapraz bölümlenme yapıldığında ise muskaya benzer üçgen boşluklar oluşmaktadır. Buraların kırma taş ile doldurularak, kireç harcı ile sıvanması sonucu da muskalı dolma adı verilen duvar yapısı karşımıza çıkar. Bu yapılarda kullanılan ahşap malzeme kestane ağacından elde edilir. Kestane ağacının oluşturduğu koyu kahverengi renk ile kireç harcının beyazı oldukça güzel görsel bir ahenk oluşturmaktadır.

Fotoğraf 2: Göz dolma yöntemi ile yapılmış geleneksel kırsal meskenlere bir örnek.

Göz dolma yöntemi ile yapılmış evlerin cephe inşasında taş yoğun bir şekilde kullanılmış olmakla birlikte, iç mekân tasarımlarında ve yapı gereçlerinde hâkim malzeme ahşaptır. Özellikle pencere pervazları, kapılar, iç duvar bölmeleri, musandırallı dolaplar ve tavanlar ahşap malzemenin yoğun olarak kullanıldığı ve birçoğunda süsleme ve oymacılık örneklerinin görülebileceği kısımlardır.

İldeki bir diğer yaygın geleneksel mesken tipini *bağdadi tip* oluşturmaktadır. Bilindiği üzere bu tip yapılar; taş, toprak ve ahşabın hemen hemen eşit oranda kullanıldığı bir inşa tarzına sahiptir (Rızvanoğlu, 2003: 191). Bu yöntemde dikmeler arasındaki kısım, her iki yüzeyden de arada çok az boşluk kalacak bir ızgara tipinde ince çıtalarla (ortalama 1 cm kalınlığında, 2-3 cm genişliğinde) çakılmaktadır. Daha sonra yine hem iç hem de dış yüzey, dikmeler de dâhil olacak şekilde bütünüyle sıva yapılarak duvar tamamlanmış olur. Ancak yine de gerek taban ve tavandaki ve gerekse katlar arasındaki kirişler sıva yapılmadan açıkta bırakılarak cepheye estetik bir katkı yapması amaçlanmaktadır (Başkan, 2008: 79). Bununla birlikte bu yöntemle yapılan bir meskende duvar iskeletini oluşturan ahşap malzeme ile çıtalar görülememektedir. Ancak eskiyen meskenlerdeki sıvaların dökülmesi ile bu yapıyı görmek mümkün olmaktadır (Fotoğraf 3). Söz konusu edilen bu bağdadi tarz, araştırma sahasında oldukça yaygın olup, *çakatura dolma* ismiyle bilinmektedir.

Köy Konutlarının Turistik Amaçlı Kullanım Potansiyeli

Geleneksel meskenlerin turizm açısından iki temel işlevi bulunmaktadır. Bunlardan biri turistik çekicilik oluşturmaları, diğeri de turistik konaklama potansiyeline sahip olmasıdır. Kültürel miras değerlerin önemli bir bileşenini oluşturan geleneksel mimari, başlı başına bir turistik çekicilik unsuru olabilmektedir. Nitekim birçok bilimsel çalışmada geleneksel mimarinin turizm arzını ve destinasyon alanlarını zenginleştirdiği ortaya konulmuştur.

Geleneksel meskenleri korumanın ve turizme dâhil etmenin bir başka yolu da onları turistik konaklama mekânları olarak kullanmaktır. Nitekim ekoturizmde temel gaye, kırsal olanakları kullanarak kırsal kültürleri tanımak ve yerel kültürü koruyarak ailelerin gelir seviyesine katkı sunmaktır. Geleneksel kırsal meskenlerin turistik konaklama alanına dönüştürülmesi tam da bu amaçlara hizmet edecektir. Ayrıca bu evlerde turistler yerel

mimariyi ve onu ortaya çıkaran coğrafi ve kültürel faktörleri daha iyi tanıma fırsatı bulacaklardır.

Fotoğraf 3: Bağdadi tarzda yapılmış ve bazı kesimlerde sıvasının dökülmesi sonucu ızgaralı yapının görülebildiği eski çakatura dolma evden bir görünüm.

Bir sahada turizmin gelişimi için önemli olan unsurlardan biri, marka oluşturmaktır. Marka oluşturma sürecinin altyapının geliştirilmesi, rekabetçi turistik ürünlerin geliştirilmesi, doğal çevrenin korunması ve turizmin teşvik edilmesi gibi aşamaları bulunmaktadır (Ungureau ve Lazuran, 2014: 126-127). Bu sürecin önemli adımlardan biri de görsel kimlik oluşturmaktır. Bu amaca hizmet edebilecek başlıca öğelerden biri de geleneksel kırsal meskenlerdir.

Artvin ilindeki köy konutları da, genellikle oda sayısının fazla olduğu iki veya üç katlı meskenler şeklindedir. Bu kapsamda yapılacak bazı düzenlemelerle özellikle ev pansiyonculuğu kapsamında değerlendirilmeleri mümkündür. Ancak bu düzenlemelerin yörenin mimari gelenekleri ve görünüşüyle çelişmemesine özen gösterilmelidir.

Sonuç ve Öneriler

Geleneksel meskenlerin korunmasının sürdürülebilirliği, bütünleşik bir yaklaşım ile mümkün olabilecektir. Yani bu sürece birçok paydaşın dâhil edilmesinin yanı sıra, devlet eliyle koruma statülerinin geliştirilmesi de oldukça önemlidir. Süreçte en önemli paydaşı yerel halk oluşturmaktadır. Yörede imkânı olan ailelerin geleneksel eski evlerini sökerek, yerine betonarme yeni binalar yapmaları sahip oldukları değerlerin farkında olmadıklarının açık göstergesidir. Bu nedenle yöre ailelerinin ellerindeki bu değerlerin farkına varmaları için bilinçlendirilmeleri zorunludur.

Doğa temelli turizm türlerinin yapısında çevresel değerlerin korunması, taşıma kapasitesinin belirlenmesi, uyulması ve sürdürülebilirlik ilkeleri bulunmaktadır (Kızılırmak vd., 2015, s.107). Ayrıca, kırsal kültürel peyzajın ve geleneksel meskenlerin korunmasının en etkili yollarından birinin, uygun planlama ve yatırımlarla gerçekleştirilecek turizm faaliyetleri

olduğu birçok araştırmacı tarafından ifade edilmektedir (Mutlu Danacı ve Atik, 2014: 69). Nitekim Finlandiya’da yapılan bir çalışmada, kırsal alanlardaki evleri turistik amaçlı kullananların genellikle eğitilmiş, şehirlerde ikamet eden ve idari pozisyonlarda çalışan kişilerden oluştuğunu ortaya konulmuştur (Sievanen et al, 2007: 223). Bu da ekoturizm faaliyetleri için kırsal alanlardan ve kırsal konutlardan yararlanacak turist kitlesinin daha bilinçli olacağını düşündürmektedir.

Turizm sektörünün en önemli sacayaklarından biri de konaklamadır. Kırsal yerleşmelere gelen turistlerin konaklama ihtiyaçları, geleneksel köy evlerinin onların hizmetine sunulmasıyla en rasyonel şekilde çözüme kavuşturulabilir. Ancak bu evlerin turizme kazandırılması için yapılması gereken bir dizi çalışma da bulunmaktadır. Belli esaslar dâhilinde, ev pansiyonculuğunun geliştirilmesi, istenilen hedeflere ulaşılması noktasında önemli bir adım olabilir. Pek çok çalışma ve uygulama bunun mümkün olabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte İspanya’da yapılan bir araştırma, turistlerin kırsal meskenleri seçmelerindeki temel çekiciliğin doğal çevreden ve kırsal meskenlerin kendine özgü özelliklerinden kaynaklandığını, ancak boyutları, bina türü, ekipman kalitesi, sunulan hizmetler ve etkinlikler gibi faktörlerin de önemli oranda belirleyici olduğunu ortaya koymuştur (Albaladejo-Pina ve Diaz-Delfa, 2009, 805). Bu durumda geleneksel köy evleri, geleneksel yapısı bozulmadan turistlerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir yapıya dönüştürülmelidir. Nitekim ülkemizdeki geleneksel evleri ile öne çıkan Cumalıkızık, Safranbolu, Beypazarı, Amasya vb. yerlerdeki uygulamalar artı ve eksileriyle ele alınarak, saha için uygun model oluşturulabilir.

Doğu Karadeniz Bölümü’nde turizme açılan kimi kırsal alanlarda, yörenin geleneksel mimarisi ile bağdaşmayan konaklama tesislerinin yaygınlaştığı bilinmektedir. Bu nedenle benzer olumsuz örneklerle karşılaşmamak için, araştırma sahasında yapılacak yeni konaklama tesislerinin geleneksel mimariye uygun olmasına özen gösterilmeli ve denetimler sıkı tutulmalıdır.

Sonuç olarak, Artvin ili kırsal alanlarındaki hali hazırda kullanımda olan veya atıl halde kalmış meskenlerin yapılacak bazı küçük düzenlemeler ile konaklama verecek yapıya dönüştürülmesi, yörenin turistik potansiyeli açısından önemli faydalar oluşturacaktır. Bunlar arasında en önemlileri olarak, doğal ve kültürel çekiciliklerin sürdürülebilirlik anlayışı içerisinde turistik ürüne dönüştürülmesi, ildeki ekoturizm faaliyetlerinin gelişmesine katkı sağlaması ve yöre ailelerinin gelir seviyelerinde iyileşmeye vesile olması söylenebilir.

Kaynakça

- Albaladejo-Pina, I. P., Diaz-Delfa, M. T. (2009). “Tourist Preferences For Rural House Stays: Evidence From Discrete Choice Modeling in Spain”, *Tourism Management*, 30, p.805-811.
- Alkan, C. (2015). “Sürdürülebilir Turizm: Alaçatı Destinasyonuna Yönelik Bir Uygulama”, *e-Journal of Yasar University*, 10/40, s.6692-6710.
- Arı, Y. (2009). “Eko turizm mi ego turizm mi? Kazdağı (Balıkesir) Örneği”, Ankara Üniversitesi DTCF Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi V. *Ulusal Coğrafya Sempozyumu* (16-17 Ekim 2008), Ankara.
- Arslan, Y. (2005). “Erdek ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (13), s.29-53.
- Avcıkurt, C. (2003). *Turizm Sosyolojisi*, Balıkesir: Detay Yayıncılık.

3. Uluslararası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi (05-08 Eylül 2018) Üsküp

- Collin P.H. (2004). *Dictionary of Environment & Ecology* (Fifth Edition). London: Bloomsbury Publishing Plc.
- Doğanay, H., Orhan, F. (2014). Şavşat'ta Geleneksel Köy Meskenleri ve Başlıca Sorunları, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), s.273-297.
- Edgell Sr. D. L. (2006), *Managing Sustainable Tourism a Legacy for the Future*, NewYork: Haworth Press.
- Eruzun, C. (1972). Artvin ve Çevresinde Halk Mimarisi, *Mimarlık Dergisi*, 104, s.51-58.
- Fennel, D.A. (1999). *Ecotourism an introduction*, London: Loutledge Taylor & Francis Group.
- Kızılırmak, İ., Çifçi, İ., Kaya, F. (2015), "Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Alternatif Konaklama İşletmelerinin Kullanılması: Yayla Evleri Örneği", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 6 (14), s.99-109.
- Kuter, N, Ünal, H. E. (2009). "Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri", *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 9 (2), s.146-156.
- Leung, Y., Marion, J. L., Farrell, T. A. (2001). "Recreation Ecology in Sustainable Tourism and Ecotourism: a Strengthening Role", in Ed. McCool, S.F., Moisey, R. N. (2001). *Tourism, Recreation and Sustainability Linking Culture and The Environment* (2nd Edition), Wallingford: CABI Head Office.
- Mutlu Danacı, A., Atik, M. (2014). "Rural Tourism And Vernacular Architecture: An Example From Elmali, Antalya", *American International Journal of Contemporary Research*, 4(9), p.69-72.
- Nepal, K. S, (2000). "Tourism in Protected Areas: The Nepalese Himalaya", *Annals of Tourism Research*, 27(3), p.661-681.
- Ozaner, F. S. (2003). "Ekoturizm Etkinliklerinde ve Ekoloji Temelli Çevre Eğitiminde Coğrafyanın Önemi", *Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu Bildirileri*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- Rızvanoğlu, M. T. (2003). *Ardanuç İlçesinin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Sievanen, T., Pouta, E., Neuvonen, M. (2007). "Recreational Home Users–Potential Clients For Countryside Tourism?", *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 7(3), p.223-242.
- Stone, M., G. Wall, (2004). "Ecotourism and Community Development: Case Studies from Hainan, China", *Environmental Management*, 33 (1), p.12-24.
- Tanoğlu A. (1969). *Nüfus ve Yerleşme*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul: Taş Matbaası.
- Tarkan, M. T. (1973). *Rize-Hopa Yöresi Coğrafi Etüdü*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- Turizm Terimler Sözlüğü, (1999). Ankara: Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Türkiye Turizm Stratejisi 2023, (2007). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ungureanu, M., Lazuran, A.L. (2014). "The Creation of the Ciocanesti Tourist Destination Brand", *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 7(2), p.125-141.